

WIJ HOOREN SAAM, WIJ BLIJVEN SAAM!

Wat een postkaart vertelt over de Groot-Nederlandse gedachte

Dortmund, het Europees Kampioenschap voetbal voor mannen 2024. Nederlandse fans verzamelen zich in het stadion om hun elftal aan te moedigen. Ze doen dit door luidkeels mee te zingen met het Nederlandse volkslied, het *Wilhelmus*. “Het is een indrukwekkende Nederlandse samenzang” becommentarieert de Sporza-journalist, vlak voor de wedstrijd tegen Engeland begint. Hoewel Nederland met 1-2 verloor, zorgde het volkslied voor een verbonden gevoel in het stadion.

Toen het *Wilhelmus* rond 1570 geschreven werd, vielen de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden samen onder Spaanse heerschappij. Hiertegen ontstond een opstand, waarbij liederen gebruikt werden als protest en propaganda, de zogenaamde ‘geuzenliederen’. Het *Wilhelmus* was er hier één van en werd vanaf 1932 het officiële Nederlandse volkslied. Het kreeg ook een speciale betekenis binnen de Groot-Nederlandse beweging, die streeft naar meer (culturele) samenwerking of zelfs een politieke eenmaking van Nederland en Vlaanderen. Aan de hand van een postkaart gaan we op zoek naar de ideeën en symboliek van de beweging.

De Groot-Nederlandse gedachte

Wie ooit al eens heeft meegezongen met het Nederlandse volkslied weet dat de eerste strofe als volgt gaat: “*Wilhelmus van Nassouwe, ben ik van Duitsen bloed*”. ‘Duits’ staat volgens sommigen synoniem voor het Diets, oorspronkelijk een overkoepelende term van Middelnederlandse regiotalen die in de 19de en vooral de 20ste eeuw evolueerde naar een synoniem voor Groot-Nederlands. De makers van bovenstaande postkaart, gedrukt rond 1930, vervingen het woord ‘Duitsen’ door ‘Dietschen’. Hiermee verwezen ze naar Dietsland, een radicale invulling van de Groot-Nederlandse gedachte die streefde naar een politieke vereniging van alle Nederlandstalige gebieden. Wat die gebieden binnen Groot-Nederland exact zijn, is sterk afhankelijk van strekking tot strekking bin-

Postkaart met daarop een landkaart met Nederland, Vlaanderen en Frans-Vlaanderen en op de achterzijde een vers van René De Clercq: *Benaadren broeders niet benijden! / Is Holland thans de rechte schoof. / Zijn heilig Nederlandsch geloof / Kan ook de Vlaming trotsch belijden / Wij hooren saam wij blijven saam / In Noord en Zuid één volk één naam!* [ADVN, VPR141]

nen de beweging. Sommige gaan verder dan alleen Vlaanderen en Nederland door er Zuid-Afrika bij te betrekken, samen met de (ex) kolonies van Nederland en België, zoals Indonesië en Congo. Zo focuste het tijdschrift *Dietsland Zuid-Afrika* zich van 1937 tot 1940 op het promoten van meer verbondenheid tussen zijn Vlaamse lezers en de Zuid-Afrikaanse Boeren. De bovenstaande postkaart onthult nog een ander grondgebied dan enkel Vlaanderen en Nederland. Het rekt bij Groot-Nederland eveneens de gebieden rond Duinkerke en Belle, grondgebied van Frankrijk. Frans-Vlaanderen werd ten tijde van koning Lodewijk XIV veroverd op de Nederlanden. De postkaart maakt duidelijk dat de gebieden behoren tot Groot-Nederland, niet tot Frankrijk. Wallonië wordt op deze kaart daarentegen niet meegerekend in het grondgebied. Wanneer de beweging een piek bereikte in de periode tussen de twee Wereldoorlogen, gaven veel medestanders aan dat Wallonië te weinig gedeelde volksaard

kende met Vlaanderen, een groot verschil met de noorderburen. Dit staat in schril contrast met het Verbond van Dietsche Nationaal Solidaristen ofwel het Verdinaso, één van de meest toonaangevende Groot-Nederlandse organisaties met een fascistische ondertoon. Zij rekenden juist wél Wallonië tot hun Groot-Nederland, aangezien ze de Vlaamse volksaard niet erkenden. Dit toont de moeilijkheid van de gehele Groot-Nederlandse beweging aan: door geografische en organisatorische verschillen is het lastig om één duidelijk rode draad binnen de beweging te herkennen.

De Groot-Nederlandse stam

Groot-Nederlanders zoeken in het verleden naar legitimiteit om hun droom van een unie waar te maken. Zo wordt er vaak verwezen naar een soort gedeelde volksaard, een Nederlandse stam waarvan Nederlandssprekenden afstammen. De stam of stonk staat in Nederland, en de takken lopen verspreid over de gebieden. Volgens de Groot-Nederlanders bestaat er niet zoiets als een Belgische volksaard, omdat België onnatuurlijk en onwettig is. Groot-Nederland is het tegenovergestelde. De volkeren zijn 'broeders', waarvan Nederland fungeert als de lijm tussen hen, zoals in het gedicht van de 'bard van het Vlaams activisme' René De Clercq (1877-1932), op de achterkant van de postkaart. De Clercq haalde eveneens regelmatig het christelijke geloof aan in zijn gedichten. Door in dit gedicht te verwijzen naar "*Zijn heilig Nederlandsch geloof*" probeert hij de gelovige Vlamingen te overtuigen van een hoger doel. Nederland mag dan wel een protestants land zijn, dat geloof kan de Vlaming ook trots maken. Met andere woorden, de religieuze verschillen moeten even aan de kant worden geschoven voor het grotere geheel: één Groot-Nederland, met één volk. Het geloof speelt soms een dubieuze rol in de beweging. Langs de ene kant wordt het katholicisme gebruikt om legitimiteit te creëren, langs de andere kant wordt er geopperd voor culturele autonomie. Bepaalde organisaties hebben hier meer over nagedacht dan anderen. Het Verdinaso liet aan zijn aanhangers weten dat de geestelijke waarden in het Dietse Rijk gebouwd zullen worden op erkenning van God en van de christelijke godsdienst. Daarin wordt zowel de Rooms-Katholieke als de Protestantse Kerk gerespecteerd.

De Groot-Nederlandse droom

Groot-Nederlanders graven graag in het verleden, op zoek naar legitimiteit voor hun beweging. Door het gebruik van symbolen als een geuzenlied, een gedeelde volksaard, een postkaart met hertekende landkaart en een gedicht op de achterkant probeerden sommige Groot-Nederlanders hun droom van een politieke unie te verspreiden. Ook al bleef die eenmaking een verre droom, toch leeft deze vandaag, zeker in radicaal-rechtse kringen. Vlaams Belang in Vlaanderen en Forum voor Democratie in Nederland zijn hier de beste voorbeelden van. Daarnaast zijn er ook progressieve aanhangers van het orangisme – een unie onder het gezag van het Nederlandse koningshuis – vanuit een hunkering naar een ver of iets minder ver verleden en ook pluralistische initiatieven die ijveren voor een nauwere culturele samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland vanuit een gemeenschappelijke liefde voor de taal.

Het vormen van één herenigd land mag dan niet bovenaan de politieke agenda staan, de roep naar meer samenwerking daarentegen blijft actueel. Denk hierbij aan een betere samenwerking tussen de regeringen van Vlaanderen en Nederland, meer culturele projecten en een op elkaar afgestemd openbaar vervoer. De realiteit is en blijft dat er een band is tussen de gebieden, vooral op cultuurhistorisch vlak.

Het idee van een Nederlandse stam leeft vandaag nog steeds, maar of Vlamingen het *Wilhelmus* zullen meezingen op het volgend Europees Kampioenschap, blijft nog maar de vraag. [Nele Gaasbeek]

Meer lezen?

Br. De Wever, "Groot-Nederland: de geschiedenis van een beladen idee", in: *De Lage Landen*, 23 april 2025, <https://www.de-lage-landen.com/article/groot-nederland-de-geschiedenis-van-een-beladen-idee/>; J. Tollebeek & H. te Velde, *Het Geheugen van de Lage Landen*, Rekkem, 2009; L. Wils, *Vlaanderen, België, Groot-Nederland: Mythe en Geschiedenis*, Leuven, 1994; M. Beyen, J. Pollmann & H. te Velde, *De Lage Landen: een geschiedenis voor vandaag*, Rekkem, 2021.

Sinds 2023 begeleidt ADVN-onderzoeker Kas Swerts thesisstudenten van de opleiding Geschiedenis aan de KU Leuven. Hierdoor komen verschillende studenten meer in contact met het ADVN en relevante onderzoeksthema's. Nele Gaasbeek schreef onder begeleiding van Kas Swerts een thesis over de symbolen in de Groot-Nederlandse beweging tussen ca. 1895 en 1955.

